

بانوی عترت؛ علت خلقت / شرحی بر حدیث لولاک لما خلقت الافلاک

اگر به خاطر مقام عبودیت نبود امامت و نبوت هم ناقص بود و به غایت خود نرسیده بود چرا که نبوت و امامت مقدمه ای برای رسیدن به مقام عبد مطلق است.

اگر به خاطر مقام عبودیت نبود امامت و نبوت هم ناقص بود و به غایت خود نرسیده بود چرا که نبوت و امامت مقدمه ای برای رسیدن به مقام عبد مطلق است.

خبرگزاری مهر، گروه دین و اندیشه_علی کریمی: والا بانوی جهان اسلام حضرت زهرا (س) آنقدر فضائل و مناقب بی بدیل دارد که لاعد و لاتحصی و از طرفی هم هیچ لسانی قادر به بازگویی و شرح و تبیین این فضائل نیست، اما آب دریا را اگر نتوان کشید پس بقدر تشنگی باید چشید لذا ما نیز به قدر میسور به شرح یکی از آن فضائل بی نظیر حضرتش می پردازیم که حقا و انصافا نمی از یمی و گویای منزلت و جایگاه والامقام دخت مکرم پیامبر اسلام(ص) است و آن حدیث مشهور به «حدیث لولاک» است.

حدیث لولاک حدیثی که از پیامبر اسلام(ص) به عنوان حدیث قدسی نقل شده با این مضمون که اگر پیامبر نبود افلاک خلق نمی شدند و اگر علی(ع) نبود خداوند پیامبر را خلق نمی کرد و اگر فاطمه نبود خداوند پیامبر و علی را نیز خلق نمی کرد. این حدیث به این صورت در منابع متقدم شیعه وجود ندارد. مضمون این حدیث باعث ایجاد پرسشهایی درباره مقام حضرت فاطمه(س) نسبت به پیامبر(ص) و امام علی(ع) شده است.

متن مشهور حدیث که با عنوان حدیث قدسی در کتاب جنة العاصمة نیز نقل شده این است: «یا احمد لولاک لما خلقت الافلاک و لولا علی لما خلقتک و لولا فاطمه لما خلقتکما» (ترجمه: ای احمد اگر تو نبودی افلاک را خلق نمی کردم و اگر علی نبود تو را خلق نمی کردم و اگر فاطمه نبود شما دو نفر را خلق نمی کردم)

در منابع شیعه دو حدیث دیگر با مضمون حدیث لولاک وجود دارد: «یا مُحَمَّدٌ وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ آدَمَ وَ لَوْلَا عَلِيٌّ مَا خَلَقْتُ الْجَنَّةَ» (۱) (ترجمه: ای محمد! به عزت و جلالم سوگند اگر تو نبودی آدم را خلق نمی آفریدم و اگر علی(ع) نبود بهشت را خلق نمی کردم) و «لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْأَفْلاكَ» (۲) (ترجمه: اگر تو نبودی افلاک را خلق نمی کردم)

نقل مشهور حدیث لولاک در هیچ یک از منابع متقدم و متاخر شیعی نیامده است. میرجهانی نویسنده جنة العاصمة مدعی است که حدیث را در کتابی خطی به نام کشف اللئالی نوشته صالح بن عرندس حلی (م قرن ۹) دیده و آن را یادداشت کرده است. سندی که میرجهانی به آن تکیه کرده چنین است: «فی کتاب کشف اللئالی لصالح بن عبد الوهاب بن العرندس، إته روی عن الشيخ إبراهيم بن الحسن الذراق، عن الشيخ علی بن هلال الجزائری، عن الشيخ أحمد بن فهد الحلی، عن الشيخ زین الدین علی بن الحسن الخازن الحائری، عن الشيخ أبي عبدالله محمد بن مکی الشهید، بطرقه المتصلة إلى أبي جعفر محمد بن علی بن موسی بن بابويه القمی، بطريقه إلى جابر بن یزید الجعفی، عن جابر بن عبدالله الأنصاری، عن رسول الله صلى الله عليه و آله، عن الله تبارک و تعالی، أنه قال: . . . (متن حدیث که ذکر شد)»

در مورد سند این روایت باید گفت که اگر چه این روایت طبق موازین علم رجال جزو احادیث ضعیف محسوب می شود اما با این حال بسیاری از علمای بزرگ شیعه آن را در کتب خود آورده اند. قسمت اخیر روایت (لولا فاطمه لما خلقتکما) را جنة العاصمة/۱۴۸ از «کشف اللئالی»؛ تالیف صالح بن عبد الوهاب عرندس نقل می کند. مستدرک سفینه البحار هم در ج ۲، ص ۳۳۴ از «مجمع النورین»؛ مرحوم فاضل مرندی نقل می کند و از نویسنده ضیاء العالمین جد امی صاحب جواهر نیز نقل شده است.

میرزا ابو الفضل تهرانی در «شفاء الصدور فی شرح زیارة العاشر»/۸۴ و ... نقل می کند که، صالح بن عبد الوهاب و برخی روات سائق او مجهول هستند ولی این نکته دلیلی بر کذب روایت نیست.

به علاوه اینکه باید توجه داشت که در اینگونه روایات که مربوط به مقاماتی خاص در مورد معصومین هستند مجهول بودن راوی امری متوقع است چراکه در عصر ائمه به خلاف راویان احکام فقهی که مشکلی در رفت و آمد و معاشرت نداشتند

راویان اعتقادات (بدلیل شرایط تقیه) افرادی منزوی از معاشرت معمول بوده و چندان اهل تماس در مجامع مطرح در مباحث روز نبوده اند و عدالت و وثاقت آنها هم مورد کلام و بحث واقع نمی شد. بنابراین مجهول بودن آنها ضرری به اعتبار حدیث نمی زند؛ خصوصاً وقتی مطابق با قواعد باشد و همین امر که این افراد مورد خطاب امام در این گونه مسائل بوده اند معلوم می شود که از «اصحاب سر» بوده اند کما اینکه برخی دیگر از سخنان مشابه در مورد مقامات ائمه هم از طرف همین گونه افراد نقل شده است.

بنابراین توضیح عبارت «لولا فاطمه لما خلقتکما»؛ این خواهد بود که اگر به خاطر مقام عبودیت نبود امامت و نبوت هم ناقص بود و به غایت خود نرسیده بود چرا که نبوت و امامت مقدمه ای برای رسیدن به مقام عبد مطلق است. البته این مقام در خود پیامبر (ص) و علی (ع) نیز بود ولی در فاطمه (س) این مقام والای عبودیت منحصراً تجلی کرد. بنابراین در این روایت تکیه اصلی بر آن حضرت (س) شده است. حال آنکه هیچ دو گانگی و کثرتی در ذات این انوار مقدس متصور نیست..

بنا براین باید گفت «علت خلقت ، بانوی عترت، فاطمه الزهرا، صدیقه الکبری (ع)» است.

منابع مقاله :

- ۱- ابن طاووس، الیقین، ص ۴۲۶؛ مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۸، ص ۴۰۰
- ۲- بکری، الانوار فی مولد النبی ص، ص ۵، مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۵، ص ۲۸
- ۳- میر جهانی / جنه العاصمه ص ۱۴۸/ الأسرار الفاطمیه شیخ محمد فاضل مسعودی : (با أحمد لولاک لما خلقت الأفلک ، ولولا علی لما خلقتک ، ولولا فاطمة لما خلقتکما) (الجنة العاصمة : ۱۴۸، مستدرک سفینه البحار : ۳ / ۳۳۴ عن مجمع النورین : ۱۴ ، عن العوالم : ۴۴). هذا الحديث من الأحاديث المأثورة التي رواها جابر بن عبد الله الأنصاري عن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم عن الله تبارك وتعالى . (الشيخ محمد فاضل المسعودی - ص ۲۳۱).